

ביאורים

מהו 'מעשה בראשית'? על מנת להבין את המושג הזה יש להבין מהו המדע המודרני של היום. כל תחומי המדע השונים מתפתחים ומתקדמים בזכות מדידות ותצפיות. אם אנו רואים שחומר מסוים מתנהג בטמפרטורה מסוימת ובאופן ייחודי אנו יכולים להסיק מכך ידיעות על ההרכב הכימי שלו. כל הידע בכימיה, פיסיקה, ביולוגיה ועוד, שאוב מתצפיות על המתרחש בטבע. אנו יכולים להסיק מסקנות רבות מהנראה לנגד עינינו ולצפות לתרחישים שעתידים להיות. אנו יכולים להשתמש באותם חומרים על סמך הבדיקות והניסויים שערכנו. המדען יכול להסביר איזה תהליך יתרחש בעקבות הרכבת חומרים ומה השלב הבא בהתפתחות העובר, אך אין הוא יכול להסביר למה הדבר מתרחש. או יותר נכון, מי מניע את התהליכים המתרחשים בטבע להיות דווקא כך ולא אחרת. גם אם האדם ימשיך לחקור הוא לא יגיע לתשובה. התשובות לשאלות אלו אינם בתחום הידע האנושי המוגבל. האדם יראה לעיניים. אין אפשרות לחקור את מה שמעבר למה שעיני המדען רואות. גם שלמה המלך, החכם מכל אדם, אמר שבמסגרת השכל האנושי אין לו תשובות לשאלות אלו וגם לא יהיו לו בעתיד אם רק יסמוך על השכל האנושי. את התשובות לשאלות אלו נמצא ב'מעשה בראשית'. לימוד זה עוסק בשורש הרוחני של המציאות הנראית לנגד עינינו. תורה זו עוסקת בסיבות הפנימיות לתופעות טבע פשוטות. למה האדם הולך זקוף ולא על ארבע רגליים כמו יתר בעלי החיים? למה יש עשר אצבעות ולא שמונה? לשאלות אלו לא נקבל תשובה במדע המודרני. רק תורה, הנתונה על ידי בורא העולם, יכולה לתת תשובה עמוקה לקושיות מסוג זה.

זו כנראה גם כוונת הרמב"ם במה שאמר שמעשה בראשית הוא חכמת הטבע. הרמב"ם צחק על גדול הרופאים, גלינוס, אשר אינו ידע למה האדם צוחק, שהרי אין זו תגובה טבעית ופשוטה. גם הרמב"ם ידע שהתשובה לשאלה זו טמונה ב'מעשה בראשית', העוסק במהות הפנימית של כל היצורים עלי אדמות שנבראו בשות ימי בראשית.

הרחבות

מהי חכמת 'מעשה בראשית'?

'מעשה בראשית' היא חכמת הטבע האמתית... והיא אמתת ידיעת עצמי הדברים. הר"ן ביאר כי חכמת 'מעשה בראשית' עוסקת בסיבות הפנימיות לתופעות טבע, כגון מדוע אדם הולך על שתי רגליים.

לעומת זאת, רבי עובדיה מברטנורא פירש שחכמת 'מעשה בראשית' עוסקת במעשה ששת ימי בראשית [חגיגה פרק ב משנה א]. כך גם סבר רבי חסדאי קרשקש שכתב: "ולזה יראה, שהמכוון ב'מעשה בראשית' הוא כפשוטו, שהוא תואר מעשה היצירה, והוא עיקר מה שבא בספר יצירה" [אור השם, כלל ד, דרוש י].

הדרך לחכמה האלוהית

ואי אפשר שיידע פי אם בשפע אלהי נבואי. הר"ן מחדש שבעזרת לימוד שכלי לא ניתן להגיע להשגת חכמת 'מעשה בראשית' ו'מעשה מרכבה'. אלא, הדרך היחידה להבינם היא על ידי נבואה.

רבי צדוק מלובלין מלמדנו שניתן לזכות בנבואה "רק על ידי זיווך הלב... שזהו עיקר תנאי הנבואה". ואף שאמרו חז"ל ש"אין הנבואה שורה אלא על חכם" [שבת צב.], "אין החכמה גורמת הנבואה, (אלא) רק תנאי נטפל לנביא, כמו הגבורה והעשירות [רבי צדוק מלובלין, קונטרס ספר הזיכרונות מצווה שלישית].

שאלות לדין

האם בתורה שאנו לומדים יש תשובות לכל השאלות (לדוגמה - מדוע יש עשר אצבעות ולא שמונה)?

את התורה אנו לומדים באמצעות השכל האנושי. אם כן, כיצד נוכל להבין באמת את הסיבות העמוקות של תופעות הטבע? הרי הם מעל השכל האנושי!

לעילוי נשמת נחמה בת שמואל פלאוט ז"ל
לעילוי נשמת חשף פוגל מהישוב איתמר הי"ד

והתשובה בזה: כי אין ספק כי 'מעשה בראשית' היא חכמת הטבע, אבל לא מאותו צד שהתחכמו בו אנשים מצד מחקרם, אבל מצד מה שהידיעה נעלמת בו מצד המחקר ולא תנדע אלא בשפע אלהי. והוא: שיש לכל הנמצאים שני פעלים - פעל נמשך מצד "חמריהם", ופעל נמשך מצד "צורותם" אשר הוא עצמותם. והפעלים הנמשכים מצד "חמריהם" יודעו מצד החקירה ומצד השגת מקריהם, אבל אשר מצד "צורותם" אי אפשר שיידעו בשום פנים מצד החקירה, אלא מצד מה שהוציאו הנסיון לאור. וגם כי נדע פעליהם מצד הנסיון לא נדע סבת פעליהם כלל. כי אנו נדע בפלפל שהוא מחמם, ונדע סבת החמום להיות היסוד האשי גובר עליו, מפני שזה נמשך אחר חמרו, אבל עם היות שנדע שהאדם שוחק ושהאבן השואבת מושכת, נדע זה מצד שהוציאו הנסיון, אבל לא נדע סבתו, מפני שהם נמשכים אחר הצורה, כי השער הזה סגור הוא לכל דורשי החכמה, במחקר אנושי לבד לא יפתח. ואין ספק, שהפעלים המתחייבים מצד חמרו הדבר בערך אל המתחייבים מצד עצם הדבר כמו מדלי, כי אלו יוצאים מאמתת הדבר ועצמו ואלו נמשכים ממקריו שהם יוצאים מאמתתו, ואלה הפעלים היוצאים מצד הצורה הם יוצאים מצד "נותני הצורה" או "נותן", איזה שיהיה. וזה העיון נמנע שישג מצד החכמה האנושית, אבל ידע בה שההשגה בזה הוא מפת הנמנע.

וזהו שאמר שלמה (קהלת א: כז): "כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אכחמה והיא רחוקה ממני, רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו". רצה בזה: כי מה שהוא אמר שהחכמה רחוקה ממנו, ואמר אחר כך: "רחוק מה שהיה" וגו', כלומר: לא תחשב שאמרי שהוא רחוק לא יהיה כי אם בהשגת הדברים העתידיים, אבל שאוכל לעמוד על אמתת מה שכתב היה - כי גם מה שהיה ונשלם מצאתי אותו עמק ממני לא אדע לו סבה, ושהוא יודע מיודעי החכמה שהוא פן, ולכן אמר: "כל זה נסיתי בחכמה", כי כבר הודו כל החכמים, שזה, רצוני לומר: ידיעת עצמי הדברים והפעלות הנמשכות מהם, דבר לא תספיק בו החקירה.

ולכן שחק הרב רבי משה זכרוננו לברכה על גלינוס שאמר שהיות האדם שוחק לא ידע לו סבה, ואמר: כי הוא מפת הנמנע שתודע אליו סבה, כי הוא דבר יוצא מעצם האדם וצורתו.

הנה לפי זה, 'מעשה בראשית' היא חכמת הטבע האמתית, לא אותה שיתפלספו בה המתחכמים, והיא אמתת ידיעת עצמי הדברים, וזה נמשך ונתלה בנותני הצורות שהם השכלים הנבדלים, ואי אפשר שיידע פי אם בשפע אלהי נבואי, ולכן תהיה חכמת 'מעשה בראשית' סמוכה ומצרנית ל'מעשה מרכבה', וישנה אלהי במעלה, כי שתי אלה החכמות תהיה בהן ההשגה ברוחניים שהם השכלים הנבדלים.

שני פועלים לנמצאים

כוונת "אמרת" אחכמה והיא רחוקה ממני"

אי אפשר לדעת סיבת הצחוק מצד החקירה

"מעשה בראשית" הוא ידיעת הצורה

אבל - אלא. שפע אלהי - רוח הקודש. הנמצאים - הברואים. חמריהם - הרכב החומר. צורותם - מהותם, תכונתם המיוחדת. מחמם - חריף. האבן השואבת - המגנט. בערך - ביחס. כמו מדלי - כטיפה ביחס לדלי. ומצרנית - קרובה, דומה.